

Časopis Ochrana přírody osmdesátiletý

Pavel Pešout, Karolína Šulová

Před osmdesáti lety spatřilo světlo světa první vydání časopisu *Ochrana přírody*. S šestnáctiletou přestávkou mezi roky 1976–1992, kdy byl součástí společného časopisu s památkovou péčí, vychází samostatně, bez zásadních změn zaměření, skladby příspěvků a cílové skupiny dosud.

Za úctyhodně dlouhou dobou své existence tento profesní časopis přinesl více než pět tisíc odborných příspěvků a bezpočet oborových aktualit, sdělení, recenzí, právních novinek, medailonků a dalších informací z ochrany přírody a krajiny v České republice i zahraničí.

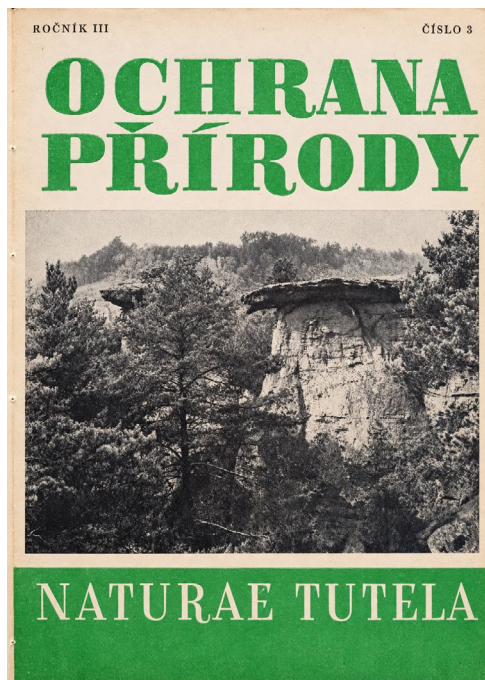
Časopis *Ochrana přírody* vydává od roku 1946 státní ochrana přírody, aktuálně Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR) ve spolupráci se Správou jeskyní a správami národních parků České Švýcarsko, Krkonošského, Šumava a Podyjí.

Ochrana přírody je oborové odborné periodikum, které publikuje informace o chráněných částech přírody, zejména národních parcích a chráněných krajinných oblastech a vybraných zvláště chráněných druzích organismů. Významná část příspěvků se věnuje aktuálním poznatkům z výzkumu a monitoringu. V obdobném rozsahu se časopis zaměřuje na nové metody a zkušenosti s realizací praktických opatření v oblasti péče o přírodu a krajinu a obnovu přírody. Autoři na stránkách *Ochrany přírody* čtenáře seznamují s úspěchy i úskalími realizace záchranných programů (a ostatních aktivních nástrojů péče) pro ohrožené druhy rostlin a živočichů a dalšími opatřeními ve prospěch biodiverzity. Opomenuta nezůstává ani neživá příroda, pravidelně jsou zastoupeny specializované příspěvky o výzkumu jeskyní, ochraně krasových, geologických a geomorfologických jevů atp. Nedílnou součástí jsou texty zaměřené na práci s veřejností, vzdělávání a osvětu. Nechybějí srozumitelné výklady legislativy a podzákonných předpisů. Časopis *Ochrana přírody* přináší také pohledy do historie oboru, medailonky, recenze odborné literatury, informace o nejvýznamnějších akcích, konferencích apod.

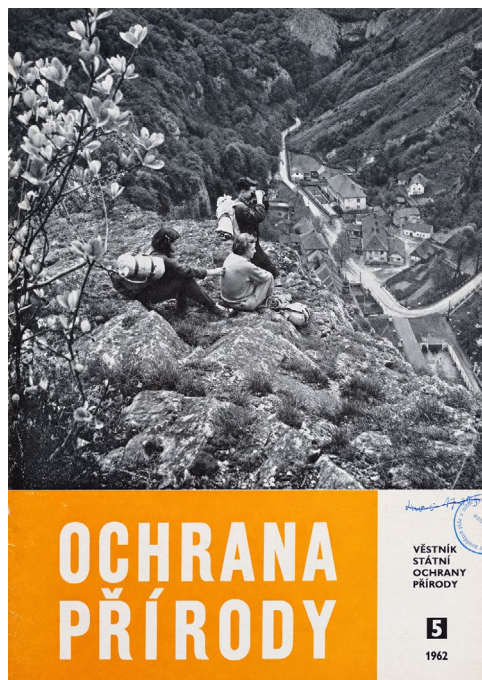
Svým obsahem se *Ochrana přírody* neodchýlila od „programu časopisu“ vytyčeného prvním redaktorem, Rudolfem Maximovičem (viz box 1). Později jej upřesnil spoluzakladatel tohoto periodika Jaroslav Veselý a Jan Čerovský

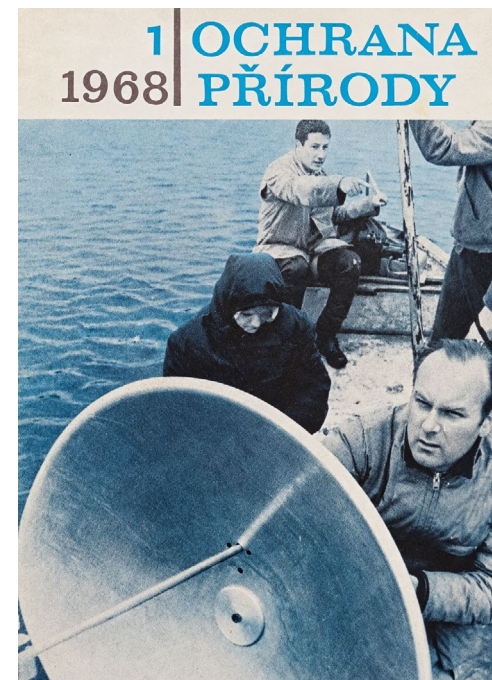
Obr. 1: Titulní strana druhého dvojčísla prvního ročníku časopisu *Ochrana přírody* (číslo je věnováno R. Maximoviči k jeho šedesátinám).

Obr. 2: Titulní strana Ochrany přírody z r. 1947.

Obr. 3: Titulní strana Ochrany přírody z r. 1962.

Obr. 4: Titulní strana Ochrany přírody z r. 1968.

Box 1: „Založení časopisu pro státní péči ochrany přírody je aktuální potřebou. Přírodní prostředí jest a vždy bude podkladem hospodářského, kulturního, sociálního a politického rozvoje států a základnou správného vývoje nejen národní, ale všelidské společnosti. ... Chceme přispět ke sladění úsilí po uspokojivém řešení naléhavých otázek odbornými články vědeckými, hospodářskými i technickými, z oboru práva, administrativy a organisace, zprávami o personálních státní péče ochrany přírody, o činnosti orgánů této péče, ať úředních či pomocných (konservátorů, výzkumných a vědeckých ústavů). Všeobecná a zásadní poučení i řešení otázek theorie a praxe ochrany přírody, jejich aplikace na skutečné případy, registrace domácí, a pokud bude možno i zahraniční ochrannářské literatury a činnosti z oboru této i globální ochrany přírody, postupně také bibliografické informování zájemců zahraničních (a tudíž i uveřejňování výtahů některých článků v některém světovém jazyce) budou doplňovatí rámcový program tak, aby se obsah našeho časopisu stal podpůrným pramenem věd přírodních, hospodářských, technických a kulturních vůbec. Těmto úkolům chce časopis dostát věcným, kritickým stanoviskem“ (Maximovič 1946).

(Čeřovský & Veselý 1970) u příležitosti 25. výročí vydávání časopisu v roce 1970. Strukturu obsahové náplně časopisu popsali takto:

1. Přírodní zdroje, otázky jejich racionálního využívání a ochrany, a to jak jednotlivých zdrojů, tak i jejich komplexů – promítnuto do problematiky krajinných a územních celků,
2. zvláště chráněné části přírody, jejich výběr, zřizování aktivní ochrany, výzkum, posílání a využívání,
3. legislativní, správní a praktická hlediska, metody a prostředky ochrany přírody,
4. výchova k ochraně přírody,

5. mezinárodní problematika a spolupráce v oboru, zahraniční zkušenosti.

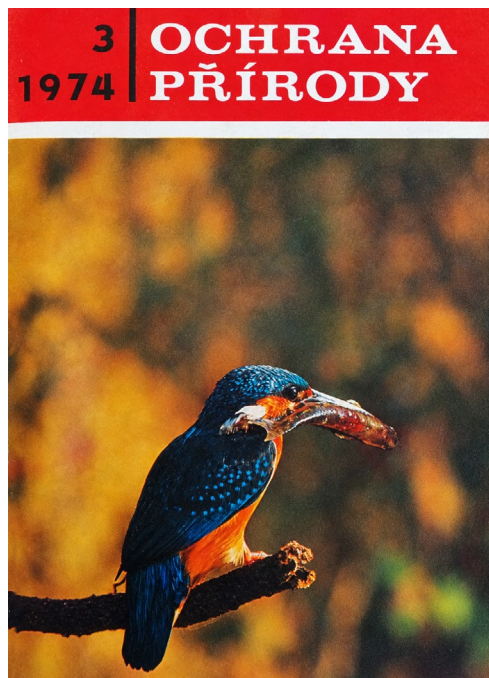
Historie časopisu

Časopis byl v roce 1946 založen zároveň jako věstník státní péče o ochranu přírody. Zahrnoval tedy kromě části odborné i část úřední, v níž příslušné úřady publikovaly vyhlášky o řízení chráněných území a jiná rozhodnutí a doporučení. Do značné míry nahradil i jiná periodika, především Přírodu a Vědu přírodní, která v době jeho počátků zanikla (Ložek 1992). První ročník vycházel v podobě

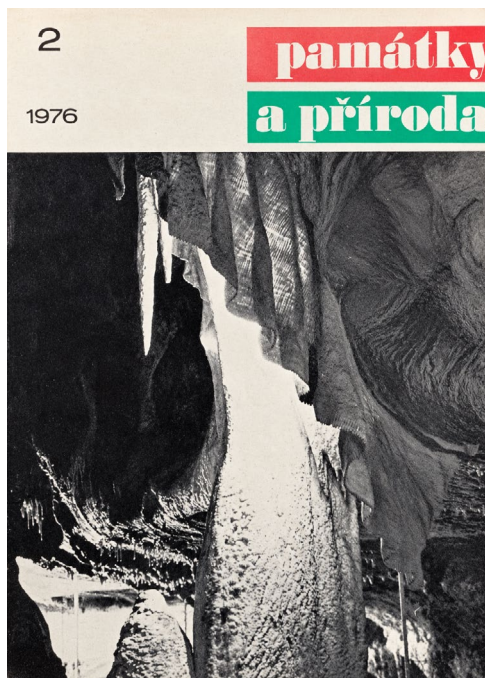
jednoduchého věstníku (viz obr. 1) formátu A4 jako dvojčíslo dvakrát do roka. Již v roce 1947 změnil grafickou podobu včetně obálky (viz obr. 2). Ročníky v letech 1947–1953 měly vždy 6 čísel ročně, od roku 1954 již 10 čísel. Od založení časopisu v roce 1946 byl hlavním redaktorem Rudolf Maximovič, v roce 1947 začal řídit redakční záležitosti Jaroslav Veselý, který se o dva roky později stal „vedoucím časopisu“ a zůstal jím až do roku 1960. V roce 1954 byla také zřízena funkce „tajemníka redakce“, kterou až do roku 1961 zastával Jan Tříška.

V 60. letech se několikrát upravovala obálka, zásadní bylo zmenšení formátu (přibližně na B5) i změna členění časopisu v roce 1968 (viz obr. 3 a 4). V roce 1965 byl jako první vložená příloha časopisu vydán průvodce k první československé naučné stezce ve státní přírodní rezervaci Medník (Čeřovský & Homoláč 1965). Od roku 1961 převzal vedení časopisu Jan Čeřovský a působil jako vedoucí redaktor do roku 1970. Od roku 1963 nastoupil na pozici tajemníka časopisu Jiří Antoš, od roku 1970 se stal výkonným redaktorem. Časopis v tu dobu řídil Zdeněk Vulterin.

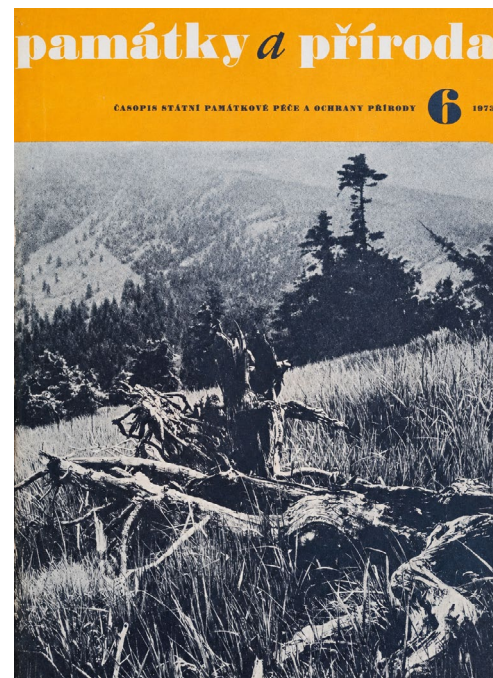
V roce 1976 se časopisy Památková péče a Ochrana přírody sloučily ve společné periodikum Památky a příroda (viz obr. 6). Jiří Antoš byl výkonným redaktorem části věnované ochraně přírody. Jeho zásluhou a s přispěním dalších vedoucích pracovníků ochrany

Obr. 5: Titulní strana Ochrany přírody z r. 1974.

Obr. 6: Titulní strana časopisu Památky a příroda z r. 1976.

Obr. 7: Titulní strana časopisu Památky a příroda z r. 1977.

Box 2: Historie časopisu Ochrana přírody:

- 1946 první vydání časopisu jako úředního věstníku státní ochrany přírody
- 1947 1. podoba obálky časopisu, šest čísel ročně
- 1954 zvýšení četnosti na deset čísel ročně
- 1962 2. podoba obálky a programový obsahový posun směrem k odborně-popularizačnímu časopisu
- 1965 první vložená příloha (průvodce po naučné stezce po přírodní rezervaci Medník), přestal být užíván podtitul „Věstník státní ochrany přírody“
- 1967 Vydavatelem časopisu se stal Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze
- 1968 3. podoba obálky časopisu, zmenšení jeho formátu na velikost přibližně B5
- 1974 4. podoba obálky (plnobarevné provedení)
- 1976 časopisy Ochrana přírody a Památková péče zanikly a byl vytvořen časopis „Památky a příroda“ (obr. 6, podoba titulní strany po r. 1977 viz obr. 7)
- 1992 obnovení samostatné Ochrany přírody, 5. podoba obálky časopisu, který vychází na křídovém papíře, formátu A4, částečně plnobarevně
- 2007 6. podoba obálky časopisu, změna jeho periodicity na dvuměsíčník, vydáván plnobarevně
- 2014 7. podoba obálky časopisu a nový formát

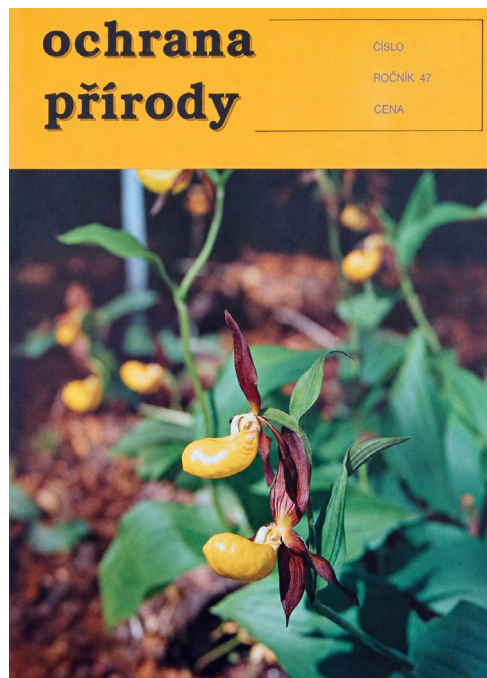
přírody ve Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody (Zdeňka Vulterina, Františka Skřivánka, Marie Maršákové) se podařilo vytvořit i v novém časopise stálý prostor pro ochranu přírody. Od roku 1984 byl vedle redakční rady jmenován redakční kruh spolupracovníků (kde byli za ochranu přírody např.

Jan Čerovský, Jan Jeník, Igor Míchal, Bedřich Moldan, Pavel Trpák či František Urban). V roce 1980 přebírá od J. Antoše štafetu výkonného redaktora Bohumil Kučera. Ve spolupráci s kolegy na ústředním pracovišti a na tehdejších krajských střediscích památkové péče a ochrany přírody (zejména s Janem

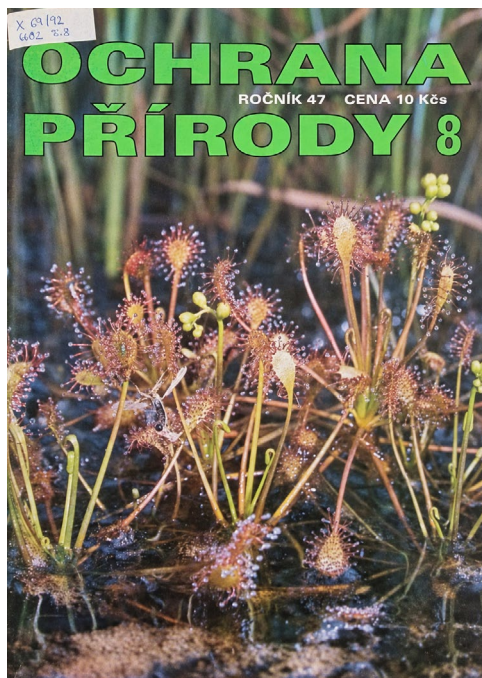
Čerovským, Františkem Skřivánkem a Pavlem Trpákem) i s dalšími osobnostmi (zejména Vojenem Ložkem a Igorem Míchalem) se mu dařilo zajišťovat kvalitní příspěvky na aktuální témata.

Rozdělení památkové péče a ochrany přírody do resortů kultury a životního prostředí na začátku 90. let předznamenalo také obnovení původních oborových časopisů. Ročník 1991 byl posledním ročníkem časopisu Památky a příroda (Matyášová & Kučera 1991). Od roku 1992 vycházely znovu samostatně oborové časopisy – Zprávy památkové péče a Ochrana přírody (v jejím případě šlo o 47. ročník). Nulté číslo obnoveného časopisu v podobě dvoustrany vyšlo již v roce 1991 jako vložená dvoustrana časopisu Památky a příroda (Kučera eds. 1991) (viz obr. 8). Od roku 1992 začala vycházet Ochrana přírody na křídovém papíře a postupně i částečně barevně (viz obr. 9). Rozlukou časopisů provedl bezpečně Ochranu přírody Bohumil Kučera, který znovuobnovený samostatný časopis vedl až do roku 2006 (Pešout 2020). Je tak dosud nejdéle působícím redaktorem za celou dobu existence časopisu. Další informace ke starší historii časopisu Ochrana přírody viz příspěvek autora (Pešout 2012).

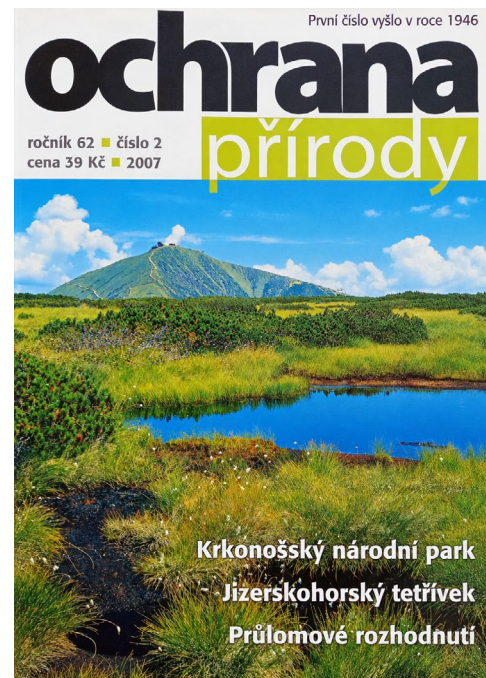
Rok 2007 přinesl novou grafickou úpravu, časopis vychází jako plnobarevný dvuměsíčník (viz obr. 10). Na návrh předsedy redakční rady

Obr. 8: Titulní strana nultého čísla ročníku č. 47 obnoveného časopisu Ochrana přírody z r. 1991.

Obr. 9: Titulní strana obnovené Ochrany přírody z r. 1992.

Obr. 10: Titulní strana Ochrany přírody z r. 2007.

Františka Pelce došlo k vnitřnímu strukturování obsahu, které reflektovalo čtyři základní pilíře ochrany přírody: výzkum a monitoring, aspekty legislativní, praktická opatření v přírodě vč. ekonomických nástrojů a práce s veřejností. V témže roce se výkonnou redaktorkou stává Jiřina Bulisová a každá z hlavních rubrik získává odborného garanta (rubriky Péče o přírodu a krajinu a Z naší přírody garantuje Pavel Pešout, rubriku Výzkum a dokumentace Michael Hošek [nyní Karel Chobot], rubriku Zaměřeno na veřejnost Jitka Kozubková [nyní Karolína Šulová], rubriku Mezinárodní ochrana přírody Jan Plesník). Od roku 2012 byla zavedena rubrika Z historie ochrany přírody garantovaná prvním autorem tohoto příspěvku. Byla vydána tři monotematická čísla (v roce 2009 zaměřené na klimatickou změnu a biologickou rozmanitost, v roce 2010 na cestovní ruch, v roce 2012 na ekologickou konektivitu). Později byl tento koncept opuštěn a nahrazen tematickým zaměřením vybraných standardních čísel, kdy je v daném čísle publikováno několik, zpravidla 5–7 příspěvků zaměřených na určité téma při respektování základních rubrik časopisu (např. na velkoplošné chráněné území, které právě mělo výročí, vodu v krajině, nařízení o obnově přírody, fragmentaci, krajinné prvky apod.). V roce 2014 se redaktorem stal Dalibor Zachoval, který přinesl časopisu novou grafickou úpravu i s využitím drobných autorských kreseb a také nový formát,

který si drží dodnes (viz obr. 11). Od r. 2016 řídil časopis Zdeněk Patzelt, který časopis obohatil množstvím kvalitních fotografií a zařazením rubriky Polemika. Od r. 2024 převzal redakci časopisu Martin Dušek.

V roce 2020 začalo vycházet anglickojazyčné revue – výběr článků z předcházejících ročníků, které přináší nové informace, metody či poznatky, jež by mohly být zajímavé pro zahraniční partnery. Výběr provádí celá redakční rada časopisu. Revue obsahuje také souhrny všech ostatních článků z daného ročníku.

Elektronické publikování časopisu

Od roku 2008 jsou jednotlivé články publikovány také v elektronické formě se záznamem o čtenosti na speciálních webových stránkách. Výběr článků je publikován i v anglické mutaci webových stránek. To zvyšuje jejich dosah, umožňuje snadné vyhledávání a další využití. Vybrané články z každého čísla přebírají a publikují i jiná média, jako například Ekolist či Selská revue. Jsou i zdrojem inspirace i pro novináře.

Seznam literatury najdete na www.casopis.ochranaprirody.cz

Obr. 11: Titulní strana Ochrany přírody z r. 2014.